

A MAGYARÁZÓ IGEHIRDETÉS HELYE A PRÉDIKÁCIÓS MŰFAJOK KÖZÖTT

BALOGH PÉTER

Károli Gáspár Református Egyetem, Hittudományi Kar, Budapest, Magyarország

ORCID: [0009-0005-4814-8631](https://orcid.org/0009-0005-4814-8631)

Absztrakt: Milyen forma szolgálja leginkább a biblikus tartalom hűséges átadását? Ennek vizsgálata, amely visszanyúlik a homiletikatörténet kezdetéig, most új megvilágításba kerül. A tanulmány arra keresi a választ, hogy a magyarázó igehirdetést mennyiben jellemzik a kialakult prédikációs műfajok sajátosságai.

Kulcsszavak: homiletika, magyarázó igehirdetés, prédikációs műfajok, igehirdetési műfajok, igehirdetési módszerek.

THE PLACE OF EXPOSITORY PREACHING AMONG PREACHING GENRES

Abstract: What form best serves the faithful transmission of biblical content? This question, which has been present since the beginning of homiletics, is now being observed in a new light. The study seeks to answer the question of to what extent expository preaching is characterized by the attributes of existing preaching genres.

Keywords: homiletics, expository preaching, preaching genres, preaching methods, sermon styles.

MIÉRT MAGYARÁZÓ?

A „magyarázó igehirdetés”¹ kifejezés az *expository preaching* megfelelője, amely elterjedt homiletikai szakkifejezés az angol nyelvterületen. Sokan követik és ajánlják mint legjobb prédikációs módszert, bőséges a szakirodalma.² Az *expository* szó ma már archaikus csengésű, és kiszorult a közbeszédből, de éppen ezért kiválóan megtapadt homiletikai *terminus technicus*ként. Gyakran a biblikus prédikálás szinonimájaként használatos, és azt a textuszerű prédikáló gyakorlatot jelenti, ahol az adott szentírási szakasz nemcsak alapja az igehirdetésnek, hanem vezeti annak teljes vonulatát, kibontakozását, sokszor még stílusát is.³ Emiatt „textusvezetett prédikáció” (*text-driven*) néven is ismert.⁴

Magyar nyelven nehezíti a kifejezés homiletikai beágyazódását az a tény, hogy a „magyarázó” szavunk mindennapos használatú, így első hallásra nem hordoz sajátos jelentést az, hogy egy igehirdető „magyarázó”. Sőt, ellenérzést is kelthet valakiben, aki inkább elkerülné a „megmondó” vagy „magyarázkodó” szónokot. Ezek természetesen csak a magyar szóhasználathoz tapadó képzetek, és nincs közülük a módszerhez.

Haddon Robinson mára klasszikusnak számító *Biblical Preaching* című művében a következő meghatározással él:

A magyarázó igehirdetés egy biblikus gondolat átadása, amely egy szövegösszefüggésében vizsgált igeszakaszról táru fel annak történelmi, nyelvtani és irodalmi tanulmányozása révén, és amelyet a Szentlélek először az igehirdető személyére és megtapasztalására vonatkoztat, majd az igehirdetőn keresztül a hallgatókra.⁵

John Stott, a szemlélet neves népszerűsítője fontosnak tartja megjegyezni: „A magyarázó igehirdetésben a bibliai textus ne csak az igehirdetés pusztá bevezetése

¹ Ritkább előfordulásban „értelmező” vagy „kifejtő” prédikálás.

² Magyar fordításban is megjelent művek az utóbbi évekből: Haddon W. Robinson: *Igehirdetés igei módon. Az értelmező igehirdetés kidolgozása és előadása*, ford. Hargitai Róbert, Budapest, KIA, 2013; Stephen McQuoid: *Kézikönyv a magyarázó igehirdetéshez*, Budapest, Evangéliumi Kiadó és Iratmisszió, 2018; David Jackman: *Magyarázó igehirdetés – de miért?*, ford. Kriszt Éva, Budapest, BKKI, 2021; David Helm: *Magyarázó igehirdetés. Hogyan tolmácsoljuk Isten igéjét korunkban?*, ford. Győri Péter Benjámin, Diósd, Paulus Alapítvány, 2023.

³ Balogh Péter: Textusvezetett igehirdetés. Recenzió: Text-Driven Preaching. God’s Word at the Heart of Every Sermon, *Szolgatárs*, 32. évf., 2023/1, 52.

⁴ David L. Allen: Introduction, in Daniel L. Akin – David L. Allen – Ned L. Mathews (eds.): *Text-Driven Preaching. God’s Word at the Heart of Every Sermon*, Nashville, Tennessee, B&H Publishing Group, 2010, 2–3. Allen azért használja a *text-driven* kifejezést, hogy még inkább kifejezze vele az *expository preaching* lényegét.

⁵ Haddon W. Robinson: *Biblical Preaching. The Development and Delivery of Expository Messages*, Grand Rapids, Baker Academic, 2001, 21.

legyen, de ne is ruhafogas, amelyre egyenként ráaggathatjuk különféle gondolatunkat, hanem vezérfonal, amely meghatározza és egyben ellenőrzi is mondani valónkat!”⁶

A fenti meghatározások és az utóbbi évtizedek szakirodalma alapján négy pontban összegezhethetjük a magyarázó igehirdetés legfőbb jellemzőit:

1. A Szentírás tekintélye, a textus alapvető fontossága, amely az – evangéliumi központú – igei üzenethez hozzáférést biztosít.
2. Az exegézis szüksége, amely segít feltárni az adott szakasz korabeli jelentését, megóv a csapongó asszociációktól, és ezáltal kijelöli a teológiai üzenet és alkalmazás körvonalait.
3. Kontextualizáció, amely az igei megértésnél figyelembe veszi az igehirdető személyét éppúgy, mint a hallgatóság környezeti meghatározottságát.
4. A Szentlélek közreműködése, aki az igehirdetés teljes folyamatára – felkészülés, átadás, befogadás – hatással van. Ma is élő, alkalmazható üzenetté teszi az egykor leírt isteni szót.

Mindezekből számos további alapelv kibontható, amelyek segítik a prédikátort célja elérésében: hogy Isten ígését meghirdesse, amely által a Szentlélek végezheti munkáját az emberek szívében. A lényegét David Jackman így emeli ki: „Az igehirdető feladata tehát az, hogy alávesse magát az Ige tekintélyének, alázattal törekedjen megérteni a textust az adott szöveggörnyezetben, majd az Ige mögé álljon, miközben fellapozza a Szentírást, és annak értelmét, üzenetét felkínálja a gyülekezetnek.”⁷

Nem új módszerről van szó, a magyarázó vagy biblikus igehirdetés története együtt halad az igehirdetés történetével. A vonatkozó tanulmányok⁸ ide sorolják a meghatározó prédikátorokat a kezdetektől, amennyiben a fenti elvek mentén hirdették Isten ígését. A múltbéli óriások – Órigenész, Khrüszosztomosz, Luther, Kálvin, a puritánok és sokan mások – igazolják Stott állítását: „minden igazi keresztyén igehirdetés magyarázó természetű”.⁹ És ezen határozottan azt érti, hogy nem belemagyarázunk saját gondolatokat a textusba, hanem „felszínre hozzuk és láthatóvá tesszük azt, ami a szövegben van”.¹⁰

⁶ John R. W. Stott: *Hiszek az igehirdetésben*, ford. Széll Bulcsú, Budapest, Harmat, 2006, 116.

⁷ Jackman: *Magyarázó igehirdetés*, 24–25.

⁸ Lásd pl. James F. Stitzinger: *The History of Expository Preaching*, *TMSJ*, vol. 3, 1992/1, 5–32; Jim Shaddix: *A History of Text-Driven Preaching*, in Daniel L. Akin – David L. Allen – Ned L. Mathews (eds.): *Text-Driven Preaching. God's Word at the Heart of Every Sermon*, Nashville, Tennessee, B&H Publishing Group, 2010, 37–54; Stott: *Hiszek az igehirdetésben*, 13–44; McQuoid: *Kézikönyv a magyarázó igehirdetéshez*, 9–18.

⁹ Stott: *Hiszek az igehirdetésben*, 116.

¹⁰ Uo., 116.

Mindez összecseng a „textusszerűség” fogalmával, amelyet a homiletikai szakirodalom többsége a prédikáció szükséges karaktereként említ. Kozma Tibor négy pontban foglalja össze a textusszerűség követelményét: *a)* megérteni az egyes szavak és fogalmak eredeti jelentését, *b)* megérteni a mondatok által közölt gondolatmenetet, *c)* mindezek visszavezetése krisztológiai alapra, *d)* megérteni és átadni Istennek azt a konkrét üzenetét, amelyet az adott helyen mondani akar.¹¹

A német nyelvű igeteológusok – Barth, Bonhoeffer, Thurneysen és mások – hasonló alapelvekre helyezték az igehirdetést a 20. század első felében, mint ahogyan később az angol nyelvű homiléták. Barth mintha csak a magyarázó igehirdetésről mondaná: „formáját és tartalmát tekintve írásmagyarázatnak kell lennie”.¹² A magyarázó (*expository*) jelleg és a textusszerűség (*textgemäßheit*) kritériumai egymással megfeleltethetően fedésben állnak. Hasonlóan viszonyulnak a prédikációs műfajokhoz is. A továbbiakban ennek a kérdéseit vizsgáljuk.

AZ IGEHIRDETÉSI MŰFAJOK ÁTTEKINTÉSE

A prédikációs műfajoknak három formáját különbözteti meg a homiletika: két klasszikus és egy újabb kori műformát. Találkozhatunk más jellegű osztályozással is, de azok elemei ebbe a három alapformába besorolhatók. Mindháromnak vannak előnyei és hátrányai az igehirdető és a hallgatók szempontjából egyaránt. Ez kitűnik a következő jellemzésükből, amit nagy valószínűséggel saját tapasztalataink is alátámasztanak majd igehirdetői vagy igehallgatói emlékeink felidézésével.

Homília

A homília prédikációs forma a bibliai időkből eredeztethető. Maga a *homilia* szó is megtalálható a Bibliában,¹³ de prédikációra vonatkoztatott értelmé csak a 2. századtól alakult ki, műfaji megjelölésként pedig ennél is később kezdték használni. Az a prédikációs forma azonban, amit ma értünk alatta, valóban ősi eredetű. A zsinagógai hagyományban ezt a gyakorlatot követték a rabbik, amikor

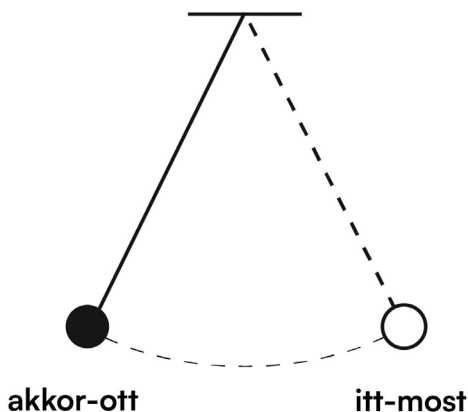
¹¹ Kozma Tibor: *Téma és textus a prédikációban*, Kolozsvár, Nagy-Nyomda, 1940, 49–54.

¹² Karl Barth: *Homiletika. A prédikáció lényege és előkészítése*, ford. Horváth Gabriella, Pápa, Dunántúli Református Egyházkerület, 2021, 61. Lásd továbbá Dietrich Bonhoeffer: *Homiletika. Finkenwaldi Homiletika 1935–1939*, Pápa, Dunántúli Református Egyházkerület, 2016, 36–38; Eduard Thurneysen: *Az Ige szolgálata*, Sopron, Az Evangélikus Hittudományi Kar Hallgatói Ifjúsági Köre, 1942, 74–80.

¹³ A ὁμιλεω ige és ὁμιλία főnév az ŰSZ-ben még nem prédikálást, ill. prédikációt jelent, hanem bizalmas beszélgetést, ill. társaságot.

egy szentírási szakasz felolvasása után értelmezték a szöveget a közösség számára. A korai egyház hasonló formában, de már krisztocentrikusan értelmezte az Írást, amelynek ószövetségi része kiegészült az újszövetségi iratokkal. Órigenésztől egységes formába rendezett homíliák maradtak fent a 3. századból, amelyeket Ravasz László „az Íráshoz fűzött épületes reflexióknak”¹⁴ nevez, és az így kialakult műfajt „textuális beszédnek”.¹⁵

A homília vagy textusprédikáció tehát folyamatos írásmagyarázat, amely versről verse halad, vagy szoros gondolati egységeként szakaszból szakaszra. Dinamikája az ingamozgáshoz hasonló, ütemesen váltakozva az explikálás és applikálás között, vagyis az „akkor-ott” jelentés feltárása és az „itt-most” üzenet alkalmazása között.¹⁶ Nem az a célja csupán, hogy kommentárakat által értelmezze a szöveget, hanem közvetíteni kívánja annak feltáruló konkrét, aktuális üzenetét, vagyis hirdetni Istennek élő szavát.¹⁷ „Retorikusan fogalmazva – mondja Literáty –, a homília nem az ígéről, hanem az igéből beszél.”¹⁸

1. ábra. A homília dinamikája.

Az élet kenyerével táplálásnak ezt a módját Rolf Zeffass szemléletesen ahhoz hasonlítja, „ahogy egy anya szeletenként vágja a kenyeret, megvajazza, és

¹⁴ Ravasz László: *A gyülekezeti igehirdetés elmélete. Homiletika*, Pápa, Magyar Református Egyház, 1915, 411. (Mai helyesírás szerint idézve.) Boross Géza megjegyzi, hogy az Órigenésztől ránk maradt kb. 200 prédikáció olyan, „mint a családtagok bizalomteljes beszélgetései az ígéről”. (Boross Géza: *Homiletika*, Pápa, Dunántúli Református Egyházkerület, 2015, 211.)

¹⁵ Ravasz: *A gyülekezeti igehirdetés elmélete*, 411.

¹⁶ Telegdi József: *Homiletika. Az igehirdetés szolgálatában*, Budapest, Pünkösdi Teológiai Főiskola, 2009, 209–210.

¹⁷ Literáty Zoltán: A prédikáció formája, in Fekete Károly – Literáty Zoltán – Steinbach József (szerk.): *Igehirdetők kézikönyve*, Budapest, Kálvin, 2021, 126.

¹⁸ Uo.

odaadja a gyerekének, mielőtt a másik szeletet levágja”.¹⁹ Ezzel meg is fogalmazza a legnagyobb pozitívumát ennek a módszernek: „Semmi más eljárás nem enged minket ennyire a szöveg közelében maradni”²⁰ – hiszen még ha bátor asszociációkra is vállalkozik, természeténél fogva mindig visszatalál a beszéd az eredeti mederbe. Az igei hűség őrzőjének bizonyult ez a műfaj a prédikációtörténet korszakaiban. Amikor „az esztétikai vagy retorikai elem elfajulásának az igehirdetés méltóságát lealacsonyító eredményeitől megdöbbenetek, a homíliához tértek vissza ősi erőért, tisztaságért, egyszerűségért és bibliai mélységekért” – írja Ravasz László.²¹

A műfaj erénye az igei hűség mellett az igei bőség is, mivel a folyamatosan haladó igemagyarázat a *lectio continua*²² által mindig friss és dús legelőkre képes elvezetni Isten nyáját.

A homília csak akkor él a diszpozíció eszközével – vagyis tételezéssel és ágaztatással –, ha az a szöveg belső logikájából következik.²³ Ez egyfelől erőssége a műfajnak, mert a textus gondolatmenete érvényesülhet az emberi kreativitás helyett,²⁴ de hátránya is ebből adódik – illetve a szerkezeti feltárás elmulasztásából –, amennyiben koncepciótlan, parttalan beszéddé lesz. Ilyenkor mozaikszerű üzenetek egymásutánjává válhat,²⁵ részletező, ingerszegény és ezért nehezen megjegyezhető tartalommal. Így fordulhat elő, hogy egy bibliai könyv alapján tartott prédikációsorozat végén a gyülekezet nem tudja megmondani, miről is szólt valójában az adott könyv.

A homília veszélyeként említhető, hogy különösen hajlamos az allegorikus magyarázatra, ami abból fakad, hogy minden szónak jelentést tulajdonít, olykor feledve a szakasz fő mondanivalóját.

Ezek a gyengeségek azonban – noha gyakori megtapasztalások – nem szükségszerű velejárói a homília műfajának. Leginkább annak következményei, hogy a prédikációt nem előzte meg a szükséges exegetikai felkészülés. A homília időigényes műfaj, felkészülésben és előadásban egyaránt.

¹⁹ Rolf Zeffass: *Nevedet hirdetem. A homiletika alapelemei*, szerk. és ford. Várnai Jakab, Budapest, Szent István Társulat, 1995, 255.

²⁰ Uo., 256.

²¹ Ravasz: *A gyülekezeti igehirdetés elmélete*, 411. (Mai helyesírás szerint idézve.)

²² A bibliai könyvek folytatatólagos olvasása, amely által a textusválasztás adott.

²³ Vö. Literáty: *A prédikáció formája*, 126–127; Ravasz: *A gyülekezeti igehirdetés elmélete*, 411–412.

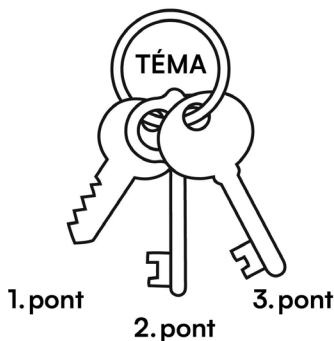
²⁴ Steinbach József: *Homiletikai műfajok*, in Fekete Károly – Literáty Zoltán – Steinbach József (szerk.): *Igehirdetők kézikönyve*, Budapest, Kálvin, 2021, 79.

²⁵ Felépítésére jellemző bevezető: „Ennek a történetnek négy nagy tanítása van számunkra...” – amely után minden versben egy önálló tételt fogalmaz meg és fejt ki az igehirdető.

Sermo

A *sermo*²⁶ műfaja a görög műveltségű Augustinus nevéhez köthető, aki a retorika elemeit, felismeréseit alkalmazni kezdte az egyházi beszédekre.²⁷ Tudatosan felépített, tételes prédikációival a 4. század végétől létjogosultságot szerzett az addig csak pogány tudományként nyilvántartott retorikus sermónak is a homília mellett.²⁸ A célja nem az volt, hogy új műfajt teremtsen, hanem hogy a prédikáció hatásos beszéd legyen, színvonalas, eredményes kommunikáció, felhasználva a tudatos szerkesztés és az ékesszólás vívmányait. Az elismert rétorokkal együtt vallotta, hogy a jó szónok feladata az, hogy „tanítson, gyönyörködtessen és megindítson”.²⁹ Ezek segítik az igehirdetőt, hogy a tanítás ne csak elhangozzék, de célba is érjen az üzenet: bevonja a hallgatót, figyelmét és értelmét megragadja, majd cselekvésre készítse.

A sermo lényege, hogy az adott igeszakasz exegézise által biztosított anyagból egyetlen üzenetet ragad ki az igehirdető, amelyet egy tételmondatban megfogalmaz, majd altételekkel, gondolati elágazásokkal bizonyít.³⁰ A sermót hívják ezért tételes beszédnek vagy témaprédikációnak is, amelynek szerkezete egy kulcscsomóhoz hasonlítható, ahol a központi témára mint kulcskarikára felfűzzük az egyes kulcsokat, vagyis az alpontokat.³¹

2. ábra. A sermo struktúrája.

²⁶ A latin *sermo* szó jelentése beszéd, prédikáció – tehát az alapszó nem jelent mást vagy többet, mint ahová a görög *homília* szó fejlődött. Mára azonban eltérő műfaji megjelölést hordoz mindkét kifejezés a homiletikában.

²⁷ Steinbach: *Homiletikai műfajok*, 78.

²⁸ Literáty Zoltán: *Ki ez? 91 prédikáció Jézus Krisztusról, az Isten Fiáról Márk evangéliuma alapján. Példatár a sermo műfajához*, Pápa, Dunántúli Református Egyházkerület, 2020, 18; Boross: *Homiletika*, 212.

²⁹ Szent Ágoston: *A keresztény tanításról*, ford. Városi István, Böröczki Tamás, Budapest, Paulus Hungarus – Kairosz, 2001, 241.

³⁰ Literáty: *Ki ez?*, 18.

³¹ Teleghi: *Homiletika*, 226–227.

A sermo tehát lényegénél fogva él a diszpozíció eszközével, mégsem ebben rejlik a fő különbsége a homíliához képest, hanem a textushoz való viszonyukban. Ravasz szavaival: „Ha prédikációnk tétele és elágazása magának a textusnak tételén és elágazásán sugárzik át, homíliával van dolgunk, ha pedig a beszédnek csak a tétele áll kapcsolatban a textussal, de az elágazásra már a textus nem lehet befolyással, akkor sermo vagy tételes beszéd áll előttünk.”³²

E műfaj nagy előnye, hogy egy témát vagy teológiai igazságot a teljességre törekedve foghat át. Jó eszköz egy ünnep vagy társadalmi jelenség, aktualitás tárgyalására. A logikus felépítés, tagolás nemcsak a hallgatót segíti a megértésben, de a prédikátor is könnyebben memorizálhatja jegyzetét. A felkészülést is gyorsítja, amennyiben a felépítő modulok egyes részei már rendelkezésre állnak. Ez utóbbi azonban hátránnyá is válhat, mert a felkészülésre, elcsendesedésre szánt idő tükröződik a beszéden.

A sermo gyengeségei leginkább az emberi tényezőben csoportosulnak, amely itt igen nagy szerepet kap. Ezért a témaválasztás és a struktúra önkényessé válhat, és olykor egyhangúvá is a kedvenc témák, ismétlődő gondolatok miatt. Az ige háttérbe szorulhat, amikor a textus gazdag tartalmát leszűkítjük egy kiválasztott elemére, amire mottóként hivatkozunk. A Biblia így példatárrá, bölcs mondások tárházává változik. A gyülekezet sokkal inkább témákat ismer meg, és nem a Szentírás önmagát kijelentő igazságát. Ramesh Richard az igéhez kötöttség műfaji vetületét úgy ragadja meg, hogy míg a textusprédikációnál az igehirdető áll a textus irgalma alatt, addig a témaprédikációnál a textus függ az igehirdető irgalmától.³³

Az igeteológusok általában³⁴ elhatárolódnak a műfajra jellemző szabad témaválasztástól, ahogyan Kozma Tibor is fogalmaz: „Az igazi igehirdetésnél [...] nekem nincs külön témám, melyet összeegyeztetek a textus alapgondolatával, hanem egyetlen téma van: a textus témája.”³⁵ A textusserűség feladásának szélsőértékeként a retorikus prédikációs szemlélet eljuthat egészen a textus

³² Ravasz: *A gyülekezeti igehirdetés elmélete*, 412.

³³ Ramesh Richard: *Scripture Sculpture. A Do-It-Yourself Manual for Biblical Preaching*, Grand Rapids, Baker Books, 1997, 19.

³⁴ Nem egységes az elhatárolódás. Thurneysen pl. teljesen elveti a témaprédikációt (Thurneysen: *Az Ige szolgálata*, 76.), míg Bonhoeffer, a homíliát preferálva ugyan, de megengedőbb: „Végül is mindegy, hogy homília vagy témaprédikáció, a lényeg a következő: ne a prédikáció tárgya uralkodjon, hanem a prédikáció alanya”, aki a minket megszólító Isten. (Bonhoeffer: *Homiletika*, 37.)

³⁵ Kozma: *Téma és textus a prédikációban*, 9. Lásd továbbá a keresztyén beszéd kötött voltáról Thurneysen: *Az Ige szolgálata*, 32–40.

relativizálásáig, amikor már Biblián kívüli gondolat vagy élmény is válhat központi témává.³⁶

A kisiklások azonban ennél a műfajnál sem szükségszerűek. A magas színvonalon előkészített homília éppoly célravezető eszköz, mint a magas színvonalon előkészített sermo, ahogyan a műfajok jellemzőinél láttuk. Az igehirdető feladata mindkét esetben teljesíthető: Isten ígését célba juttatni – amennyiben megőrizi egyaránt a textusszerűséget és a hatékony kommunikációt.

Narratív igehirdetés

A harmadik műforma a narratív igehirdetés vagy más néven történetprédikáció, amely a 20. században jelent meg elsőként Amerikában.³⁷ Megjelenésében nagy szerepe van a modern képi világnak, a tévének, mozinak – amelyek eszközeivel kreatívan él. Felismeri a történetek erejét, amely tulajdonképpen újrafelfedezés, hiszen maga a Biblia is számos történettel adja át a tanítását. Ilyen értelemben ősi módszer ez is, amelyet tetten érhetünk az ÓSZ történeteiben éppúgy, mint Jézus példázataiban.

Egy történet bevonz, amely által átéljük a hallottakat, ezért volt fontos az illusztráció eszköze minden prédikációs műfajban – itt azonban ez veszi át a főszerepet. A történet az igehirdetés tartalma, illusztrációja és applikációja is egyben. Itt válik leginkább fontossá az előadói készség, mert az igehirdető a dramaturgia széles eszköztárával él: a jellemábrázolás, feszültségek, meglepetések erejével, az ironia, humor vagy éppen lélegzetvisszatartó komolyság hatásával.

Fred Craddock, a műfaj úttörője szakított az addig meghatározó deduktív érvelési módszerrel, amely az általános igazságoktól vezet az egyéni alkalmazásig. Craddock induktív módon, az egyéni tapasztalatból kiindulva kívánt eljutni az általános érvényű bibliai igazságokhoz.³⁸ Mivel ezt tartja a megismerés természetes irányának, azt javasolja, hogy a prédikáció ne azzal kezdődjön, ahová elérkezett a prédikátor a felkészülése eredményeként, hanem segítse a

³⁶ Boross: *Homiletika*, 68.

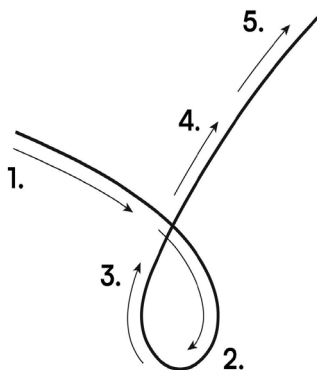
³⁷ Ez az irányzat *új homiletika* néven vált ismertté, amely ráépült az új hermeneutika felismerésére: „az egyén és a szöveg együtt kel életre”. Itt a magyarázó nem csupán kifejti a szöveget, hanem új módon, a szituációhoz alkalmazkodva mondja el. Literáty Zoltán: *Amerikai narratív homiletika*, in Fekete Károly – Literáty Zoltán – Steinbach József (szerk.): *Igehirdetők kézikönyve*, Budapest, Kálvin, 2021, 37–38.

³⁸ Koppándi Botond Péter: *Az új homiletika és az amerikai protestáns prédikálás megújítása*, Budapest, Kálvin, 2019, 39.

gyülekezetet átélni azt a rávezető élményt, ahogyan ő maga is eljutott egy textus üzenetének megértéséhez.³⁹

A műfaj kifejtése Eugene Lowry nevéhez fűződik. Űgy foglalta össze röviden a módszert, hogy a prédikáció mindig a „viszketéstől” a „vakarásig” vezet.⁴⁰ Eseményvonalát egy hurok lefelé majd fölfelé ívelésével öt lépésben vázolta:

1. az egyensúly felborítása („upsz”),
2. a probléma elemzése („uff”),
3. a megoldás felvillantása („aha”),
4. az evangélium megtapasztalása („váo”),
5. a konzekvenciák levonása („jee”).⁴¹

3. ábra. A narratív prédikáció eseményvonala.

A vasárnapi gyülekezet tudja, hogy Krisztus a Megváltó, mégis érdeklődve figyelik, hogy a konkrét helyzetben az evangélium megoldása miként érvényesül.⁴²

A narratív igehirdetésnek két jellemző megvalósulási formája van. Az első maga a bibliai textus – leginkább történet, példázat vagy párbeszéd – újraélése, megelevenítése. Ez nem pusztán újra elmesélés, hanem belehelyezkedés, amely által a textus irányai érvényesülnek a gondos exegézis eredményeként. A cél, hogy a hallgató átélje a hitbeli élményt.

³⁹ Fred B. Craddock: *As One Without Authority*, Nashville, Abingdon, 1979, 123–125.

⁴⁰ Eugene L. Lowry: *A homiletikai cselekmény. Az igehirdetés mint narratív műforma*, ford. Csabai Tamás, Pápa, Dunántúli Református Egyházkerület, 2018, 30–31.

⁴¹ Uo., 35.

⁴² Literáty: *A prédikáció formája*, 128–129.

A második lehetőség, amikor egy alternatív történet – saját emlék vagy tanmese – hordozza az üzenetet, és vezet ugyanarra a felismerésre, amit a nehezebben hozzáférhető bibliai textus rejt. A cél itt is az, hogy a textus üzenete táruljon fel az illusztráció által. Ennek sajátos formája, amikor az igehirdető több életszerű történet közös halmaza által jut el az igei üzenethez. Úgy tűnhet, mintha anekdotákat mesélne, de közben tervezetten halad a textus megértése felé.

A narratív műfaj kétségtelen előnye az élményszerűség, amely a felismerés átélésével személyessé és ezért maradandóbbá teszi az igei tanítást. A már ismert igazsagszakaszok új élettel telnek meg, a megújulás frissítő forrásaivá válhatnak.

Hátrányként jelentkezhethet, ha sok időt igényel egy színes kerettörténet fellevezetése, ezzel arányt téveszthet a prédikáció, és a történet rátelepszik a textus üzenetére. Az egyéni megtapasztalás olykor háttérbe szorítja az abszolútumot, és reális a veszélye, hogy a szórakoztatás irányába fordulva célt téveszt. Eredményes használata nagyban függ a prédikátor képességétől, gyakorlottságától, a hallgatóktól pedig nyitott érdeklődést és hivatkozható bibliaismeretet igényel.

A MAGYARÁZÓ IGEHIRDETÉS HELYE A MŰFAJOK KÖZÖTT

A magyarázó igehirdetést többen megpróbálják elhelyezni a műfaji palettán a meglévő formák valamilyen speciális megjelenéseként. Így Steinbach József a homília egyik változataként mutatja be „gyakorlati bibliamagyarázat” néven. Ennek ismertetőjegye az, hogy nem versenként, hanem gondolati egységeként halad a magyarázat. Ezek az igehirdetés vázát képező egységek adódhatnak egymást követő igeversblokkokból, de egyetlen vers gondolati tagolásából is – pl. Én vagyok *a)* az út, *b)* az igazság és *c)* az élet –, amit Steinbach „textussszerű építkezésnek” hív.⁴³

Telegdi József azonban a magyarázó igehirdetést a sermo egyik típusának tekinti. Hordozza ugyanis a műfajra jellemző strukturális és kommunikációs jellemzőket azzal a kitételrel, hogy központi gondolata és elágaztatási pontjai egyaránt a textusból adódnak.⁴⁴

David L. Allen sokak álláspontját összegezve nem húz műfaji válaszhatárt: „A magyarázó igehirdetés egy tág fogalom, amely a stílusok és struktúrák széles variációjának ad lehetőséget a szöveg jelentésének közvetítésére.”⁴⁵ Stott is hangsúlyozza, hogy itt a „magyarázat” sokkal inkább „az igehirdetés tartalmára

⁴³ Steinbach: *Homiletikai műfajok*, 79–80. (Jn 14,6)

⁴⁴ Telegdi: *Homiletika*, 214–215.

⁴⁵ Allen: *Introduction*, 7.

(bibliai igazság), mint stílusára (folyamatos kommentár) vonatkozik”.⁴⁶ Így az alapformának számító textusprédikáció mellett megtalálja helyét a témaprédikáció⁴⁷ és a történetprédikáció⁴⁸ keretei között is.

Megállapíthatjuk tehát, hogy a magyarázó igehirdetés nem önálló műfaj, nem akar az lenni, mert az elve megvalósulhat minden szakszerűen alkalmazott prédikációs formában. Ez egy attitűd, egy elköteleződés az Igéhez való viszonyulásban, amely nem korlátozza az előadásmód, illusztrálás vagy applikálás eszköztárát.⁴⁹

Azok a jó formák – írja Literáty –, amik nem hívják fel magukra a figyelmet, hanem észrevétlenül töltik be céljukat.⁵⁰ Igazodnak a szöveg természetéhez, ahogyan a magvető példázata inkább a tematikus tagolást, Pál hajótörésének leírása pedig a történetprédikáció eszközeit kínálja. Robinson összegzése itt is irányadó lehet:

Végző soron nem léteznek „prédikációs formák”. Isten igazságának többet használna, ha egyáltalán nem gondolnánk egy prédikáció elmondására. Ha megállapítottuk egy igeszakasz meggyőződésünk szerinti jelentését, és átgondoltuk a hallgatónk szükségleteit és kérdéseit, akkor az a kérdés, mi az alapgondolat kifejtésének legjobb módja. A cipő nem szabhatja meg a láb növekedését; ugyanígy hagynunk kell, hogy a gondolatok és célok felölthessék a maguk formáját az elménkben.⁵¹

A gyakorlatban sok olyan biblikus prédikációt hallunk és adunk, ami nem valamilyen letisztult választása a fenti formáknak, hanem hibrid, bizonyos részeiben esetleges, valós helyzetekre reagáló, érthető és releváns üzenetet közvetítő beszéd: Isten élő igéje.

⁴⁶ Stott: *Hiszek az igehirdetésben*, 116.

⁴⁷ Lásd Timothy S. Warren: Can Topical Preaching Also Be Expository?, in Haddon Robinson – Craig Brian Larson (eds.): *The Art and Craft of Biblical Preaching. A Comprehensive Resource for Today's Communicators*, Grand Rapids, Zondervan, 2005, 418–421.

⁴⁸ Lásd Haddon Robinson: Dramatic Expository Preaching, in Haddon Robinson – Craig Brian Larson (eds.): *The Art and Craft of Biblical Preaching. A Comprehensive Resource for Today's Communicators*, Grand Rapids, Zondervan, 2005, 405–407.

⁴⁹ Lásd pl. Patterson írását a klasszikus retorika eszköztárának használatáról: Paige Patterson: Ancient Rhetoric: A Model for Text-Driven Preachers, in Daniel L. Akin – David L. Allen – Ned L. Mathews (eds.): *Text-Driven Preaching. God's Word at the Heart of Every Sermon*, Nashville, Tennessee, B&H Publishing Group, 2010, 11–35.

⁵⁰ Literáty: *A prédikáció formája*, 126.

⁵¹ Robinson: *Igehirdetés igei módon*, 152.

IRODALOMJEGYZÉK

- SZENT ÁGOSTON: *A keresztény tanításról*, ford. Városi István, Böröczki Tamás, Budapest, Paulus Hungarus – Kairosz, 2001.
- AKIN, Daniel L. – ALLEN, David L. – MATHEWS, Ned L. (eds.): *Text-Driven Preaching. God's Word at the Heart of Every Sermon*, Nashville, Tennessee, B&H Publishing Group, 2010.
- ALLEN, David L.: Introduction, in Daniel L. Akin – David L. Allen – Ned L. Mathews (eds.): *Text-Driven Preaching. God's Word at the Heart of Every Sermon*, Nashville, Tennessee, B&H Publishing Group, 2010, 1–8.
- BALOGH Péter: Textusvezetett igehirdetés. Recenzió: Text-Driven Preaching. God's Word at the Heart of Every Sermon, *Szolgatárs*, 32. évf., 2023/1, 52.
- BARTH, Karl: *Homiletika. A prédikáció lényege és előkészítése*, ford. Horváth Gabriella, Pápa, Dunántúli Református Egyházkerület, 2021.
- BONHOEFFER, Dietrich: *Homiletika. Finkenwaldi Homiletika 1935–1939*, Pápa, Dunántúli Református Egyházkerület, 2016.
- BOROSS Géza: *Homiletika*, Pápa, Dunántúli Református Egyházkerület, 2015.
- CRADDOCK, Fred B.: *As One Without Authority*, Nashville, Abingdon, 1979.
- FEKETE Károly – LITERÁTY Zoltán – STEINBACH József (szerk.): *Igehirdetők kézikönyve*, Budapest, Kálvin, 2021.
- HELM, David: *Magyarázó igehirdetés. Hogyan tolmácsoljuk Isten igéjét korunkban?*, ford. Győri Péter Benjámin, Diósd, Paulus Alapítvány, 2023.
- JACKMAN, David: *Magyarázó igehirdetés – de miért?*, ford. Kriszt Éva, Budapest, BKKI, 2021.
- KOPPÁNDI Botond Péter: *Az új homiletika és az amerikai protestáns prédikálás megújítása*, Budapest, Kálvin, 2019.
- KOZMA Tibor: *Téma és textus a prédikációban*, Kolozsvár, Nagy-Nyomda, 1940.
- LITERÁTY Zoltán: A prédikáció formája, in Fekete Károly – Literáty Zoltán – Steinbach József (szerk.): *Igehirdetők kézikönyve*, Budapest, Kálvin, 2021, 124–130.
- LITERÁTY Zoltán: Amerikai narratív homiletika, in Fekete Károly – Literáty Zoltán – Steinbach József (szerk.): *Igehirdetők kézikönyve*, Budapest, Kálvin, 2021, 29–49.
- LITERÁTY Zoltán: *Ki ez? 91 prédikáció Jézus Krisztusról, az Isten Fiáról Márk evangéliuma alapján. Példatár a sermo műfajához*, Pápa, Dunántúli Református Egyházkerület, 2020.
- LOWRY, Eugene L.: *A homiletikai cselekmény. Az igehirdetés mint narratív műforma*, ford. Csabai Tamás, Pápa, Dunántúli Református Egyházkerület, 2018.
- MCQUOID, Stephen: *Kézikönyv a magyarázó igehirdetéshez*, Budapest, Evangéliumi Kiadó és Iratmisszió, 2018.
- PATTERSON, Paige: Ancient Rhetoric: A Model for Text-Driven Preachers, in Daniel L. Akin – David L. Allen – Ned L. Mathews (eds.): *Text-Driven Preaching. God's Word at the Heart of Every Sermon*, Nashville, Tennessee, B&H Publishing Group, 2010, 11–35.

- RAVASZ László: *A gyülekezeti igehirdetés elmélete. Homiletika*, Pápa, Magyar Református Egyház, 1915.
- RICHARD, Ramesh: *Scripture Sculpture. A Do-It-Yourself Manual for Biblical Preaching*, Grand Rapids, Baker Books, 1997.
- ROBINSON, Haddon – LARSON, Craig Brian (eds.): *The Art and Craft of Biblical Preaching. A Comprehensive Resource for Today's Communicators*, Grand Rapids, Zondervan, 2005.
- ROBINSON, Haddon: Dramatic Expository Preaching, in Haddon Robinson – Craig Brian Larson (eds.): *The Art and Craft of Biblical Preaching. A Comprehensive Resource for Today's Communicators*, Grand Rapids, Michigan, Zondervan, 2005, 405–407.
- ROBINSON, Haddon W.: *Biblical Preaching. The Development and Delivery of Expository Messages*, Grand Rapids, Baker Academic, 2001.
- ROBINSON, Haddon W.: *Igehirdetés igei módon. Az értelmező igehirdetés kidolgozása és előadása*, ford. Hargitai Róbert, Budapest, KIA, 2013.
- SHADDIX, Jim: A History of Text-Driven Preaching, in Daniel L. Akin – David L. Allen – Ned L. Mathews (eds.): *Text-Driven Preaching. God's Word at the Heart of Every Sermon*, Nashville, Tennessee, B&H Publishing Group, 2010, 37–54.
- STEINBACH József: Homiletikai műfajok, in Fekete Károly – Literáty Zoltán – Steinbach József (szerk.): *Igehirdetők kézikönyve*, Budapest, Kálvin, 2021, 77–86.
- STITZINGER, James F.: The History of Expository Preaching, *TMSJ*, vol. 3, 1992/1, 5–32.
- STOTT, John R. W.: *Hiszek az igehirdetésben*, ford. Széll Bulcsú, Budapest, Harmat, 2006.
- TELEGDI József: *Homiletika. Az igehirdetés szolgálatában*, Budapest, Pünkösdi Teológiai Főiskola, 2009.
- THURNEYSSEN, Eduard: *Az Ige szolgálata*, Sopron, Az Evangélikus Hittudományi Kar Hallgatói Ifjúsági Köre, 1942.
- WARREN, Timothy S.: Can Topical Preaching Also Be Expository?, in Haddon Robinson – Craig Brian Larson (eds.): *The Art and Craft of Biblical Preaching. A Comprehensive Resource for Today's Communicators*, Grand Rapids, Zondervan, 2005, 418–421.
- ZERFASS, Rolf: *Nevedet hirdetem. A homiletika alapelemei*, szerk. és ford. Várnai Jakab, Budapest, Szent István Társulat, 1995.